

Ko je ležalo pismo pred njim, se je ustrašil lastnega obraza, ki je gledal iz vrstic. Zapečatil je pismo in ga oddal.

Čez nekaj dni je prejel odgovor, ki je bil kratek in hladen.

»Dragi prijatelj, kaj ti je? Tvoja iskrenost me je osupnila. Čemu si mi pisal vse to?«

Toni je pismo raztrgal. Ni pisal več prijatelju in ta mu ni odgovarjal.

Bil je razdejan v kosce. V katerem delcu naj išče svojo dušo? Hrepenel je, da bi prišel nazaj v življenje, da bi se zopet smejal ko zvonec bron.

VII.

Nekdo je stopil v njegovo sobo. Toni je zagledal glavo v pisani ruti. Gospa Ada se je smejala s širokim, hotljivim smehom.

Toni je prekrizal roki in se pričel smejati tudi on. Smejalo se je gromko, da se je ves tresel, da je postal rdeč v obraz, da mu je zastajala sapa, da so odmevale stene.

Gospa Ada se je zresnila.

»Čemu se smejete?«

»Ne vem. A vem, komu se smejem. Vam se smejem. Ali hočete, da Vam danes razodenem resnico? Povem Vam jo, če želite, dà!«

Gospa Ada je razširila oči, njen život se je histerično stresel.

»No, torej. Lagal sem. Mnogo sem Vam lagal, brez trepetja in sramu, hladno, iz oči v oči; danes se ne bojim resnice...«

Zrla ga je ko divja. »Povejte!« je siknila in stisnila v roko predpasnik, da bi vdušila svojo razburjenost. »Govorite!«

Vse ji je povedal. Pripovedoval je z vidnim užitkom, z veseljem. Kamen je padal z njegove duše, vsaka žilica v njem je trepetala.

Gospa Ada ga je zrla ko gada. Njen obraz je bil spremenjen, star. Njene roke so iskale predmeta, ki bi ga zlomile in zagnale Toniju v obraz.

»Recite, da ni res! Recite!«

»Res je! Vse je res! To in še več je res. Vse povem. Zavpil bom na ulico...«

»Kaj? Vi?...«

Z nečloveško močjo ga je potegnila od okna, zakaj zavpil bi bil na ljudi iz vsega grla, da ni več pes in lažnik...

Njena koščena roka mu je tiščala usta, zabrek je bil v lica, hropel je.

»Vi ste lažnik! Razbojnik!«

Kričala je. Toni bi bil pred par trenutki izkričal na ulico vse, zdaj je bil premagan. Zbal se je sramote, zavrelo je v njem, zgrabil jo je za vrat, da bi vdušil besedo v njenem grlu.

»Pomažite!«

Skrušena je čepela na tleh, mladi gospod je sedel na stolu in težko sodel.

Za vratmi so se nagneti otroci, mlad študent je odprl vrata in pogledal s preplašenim obrazom v sobo.

Gospa Ada se je bila že dvignila. S tresočima rokama si je popravljala frizuro. Glasno se je zakrohotala in kriče dejala:

»Ampak, gospod, kaj mi vsega ne poveste? Tako da je bilo?...«

Uvidel je njeno hladno in podlo laž in ko da bi bruhal kri, se mu je iztrgalo iz grla:

»Čudna, dà, smešna povest!«

Gospa Ada se je obrnila k vratom in ko da je zdaj zagledala študentka:

»Kaj iščeš tu notri? Marš!«

Nato se je obrnila do Tonija, ki je strmел nekam v praznino, in mu siknila:

»Lažnik!«

Opotekla se je v kuhinjo.

Pismo.

France Bevk.

Mladenič, ki je stal pred menoj, je bil še čisto mlečen, tak kot otroci, ki jih varujejo starši, da jih ne opeče solnce. Ni bil plah samo v svojem koraku, v svojem poklonu in načinu, s katerim je držal kapo v roki in ni vedel, kam bi jo položil, ko je odpenjal suknjo. Njegove oči so bile plahe, njegovo mlado telo je bilo, ko da se trese od mraza. Temni lasje so mu padali v gostem kodru na belo, skoro dekliško čelo.

Na ustnah se mu je zibal zagoneten nasmeh, ko je sezal z roko pod suknjo.

»Česa želite?«

»Ali ste Vi, gospod, urednik?«

»Sem. Kaj je?«

»To,« je dejal kratko in odpel suknjo do zadnjega gumba.

»To,« je ponovil znova in me pogledal samo za hip. S komolcem sem slonel na zelenem pultu in ga zrl.

Iz notranjega žepa je izvlekel zmečkan papir, križasto črtan s plavkastimi tankimi črtami. Odtrgal ga je bil od bogvekje in ga zrezal v obliko pisemskega papirja. Popisal ga je bil s črnilom na štirih straneh do konca. Nekaj dostavkov je napravil na rob, s tanjšo in bledejšo pisavo.

Papir je držal par sekund v roki, nato mi ga je podal z naglo kretnjo; istotako naglo je zopet umaknil roko in jo spustil ob sebi.

V odlomkih in z negotovim glasom je pristavil:

»Nekaj se je bilo zgodilo — Bilo je v časopisih; ni bilo vse. Jaz sem napisal vse do konca. Ravno tako je bilo — — —«

Pisava je bila pokončna, nekoliko nerodna, pisana z nevajeno, trdo roko.

»In?« sem dejal in prebral naslov, ki je bil krepko zapisan in debelo, krivuljasto podčrtan: »Pismo nesrečnega dekleta.«

Moj »in?« ga je zmedel. Zajeceljal je, pogledal v tla in nato v oči... Dejal je: »Če hočete za Vaš list.«

Pomislil sem in pokimal: »Dobro.«

Mladenič se je priklonil, pokril kapo in odšel.

Pismo, ki je ostalo v mojih rokah, se je glasil tako-le:

»Dragi, ljubi Joško!

Vse že sladko spi, le jaz še ne najdem miru... Vlegla sem se, a nisem mogla zaspati. Nekaj strašnega me peče v srcu, nekaj groznega me grize. Ta ogenj hočem pogasiti. Zato Ti pišem, da Ti naznamim, kako je z menoj. Obup me sili k temu.

Tvoje pismo sem dobila danes. O, da bi ga ne bila nikoli dobila! Vendar: hvala zanj!

Ah, da bi me bil videl tisti hip, ko sem prebrala Tvoje pismo, jokati bi bil, jaz nisem mogla jokati. Pisal si mi za slovo...

Čemu? Vprašujem Tebe, mamu, cvetice, plenice, ki sem jih pripravila za najinega otroka. Čemu? Ali Ti nisem bila zvesta? Ali Te nisem dovolj vroče ljubila, moj dragi, moj ubežni ljubček?

Sedaj, ko sem Ti darovala vse, svojo srečo, svojo mladost in svojo nedolžnost, si me zapustil... Zdaj, ko veš, kaj je z mano, ko veš, kaj si mi storil, nisem več Tvoja, za vekomaj ne?

Ah, reva sem Ti verjela vse, vse. Saj si govoril tako sladko in tako zapeljivo. Dejal si mi — ali se ne spominjaš več? —: »Ti boš moja žena in nobena druga.« In kako, kako bi Ti ne bila verjela?

Zdaj si me zapustil. Naj razmišljam karkoli, vedno mi šumi: »Zdaj si me zapustil...«

Še enkrat Te vprašam: kaj si storil? Kam naj se obrnem? Prosim Te, moj ljubi, ne zapusti me, da ne umoriš dvoje življenj. Radi otroka, radi Tvojega otroka, ki ga nosim pod srcem, se me usmili! Ali imaš samo kosček srca? Ljubi me zopet! Ti ne veš, kaj boš storil, če me zapustiš!

Naj uživam še enkrat blaženost Tvoje ljubezni! Za Teboj pridem v Ljubljano. Pričakuj me na kolodvoru. Črno bom oblečena. Od starišev bom vzela slovo, nikoli več jih ne bom videla — — — — — Ah, ne skrij se mi, kadar pridem, sicer me ne boš videl nikoli več. Kako težka je beseda »nikoli«! Samo še eno željo imam pred smrtjo: da Te samo še enkrat objamem in poljubim... Na svidenje!

Joško, sprejmi toliko pozdravov, kolikor je zvezd na nebu, toliko gorkih poljubov, kolikor sem solz pretočila.

Tvoja — Ivanka.«

Pismo hranim še danes. Dekliških pisem sem bral že mnogo, takega še nikoli ne. Moj Bog, kako beremo taka pisma! Dekleta pa so mislila na te besede še v onem omotičnem trenutku, ko so se nagibale nad valove in prepade, njih ustnice pa so šepetale imena... Umrli so s tihim usmevom na ustnicah, podobnim pokoju in ironiji.

Mladeniči so zgánili pisma in jih hranili v žepu med ostalimi papirji in hodili par dni z redko besedo in skesano glavo okrog! Potem so ga raztrgali na kosčke na javnem trgu ali na ulici, da je stopala čezenj deklica, ki je prišla v Ljubljano. Če ne bi imela od joka rdečih in zameglenih oči, bi bila spoznala svojo lastno pisavo.

Od Kolodvorske ulice do Gruberjevega kanala je dolga pot, in marsikomu je bila v mesečnih nočeh prekratka. Ivanka je hodila od jutranjega vlaka do večerne zarje v upanju in srčni bolečini. Trikrat je obšla šentpetersko vojašnico, trikrat je obhodila belgijsko vojašnico; vsake meglene vojaške postave, ki se je prikazala na cesti, se je razveselila globoko v srcu. Stokrat je odprla usta, da bi vprašala.

V vsem mestu ni našla onega obraza, radi katerega je že v misli sami zatrepetalo bitje v njenem telesu. Petkrat se je vrnila na kolodvor, petkrat je šla zopet skozi Zvezdo. Beračici ob jubilejnem mostu je darovala ves svoj denar: jedla ni, pila ni, za poroko ni potrebovala ničesar več, za plenice tudi ne.

Samo smehljala se je; tako kot se smehljajo tisti, ki nimajo ne staršev, ne ljubih, ne sebe; z velikimi očmi, ki so že prestale vso grozo smrti, s srcem, ki je napravilo račun, gredo še zadnjo pot; spotoma ne pogledajo nikogar več.

Na mestu izvojuje še zadnji boj z nagonom, ki hoče, da telo živi; deklica krikne, ko da jo je kdo sunil; vrtinec vsega, kar se je zgodilo, lepih minut in težkih ur, jo pogoltne...

Vse je končano. Samo še ljudje prihitijo, križajo roke, zdravnik konstatira smrt, časopisi poročajo, dopisnik dobi deset vinarjev od vrste. Pozabljeno je.

Joško, ta dobri, otroški Joško, pa je vzel papir, zrezal ga v večjo obliko pisemskega papirja, prepisal »pismo nesrečnega dekleta« in pristavil to-le:

»Prišla je, sirota, iskala me je in ni me našla. Zvečer me je nekaj vleklo, da sem moral iti proti dolenjskemu kolodvoru. Zagledal sem gručo ljudi, ki je zrla v Gruberjev kanal. Ljudje so dejali, da je skočila v kanal deklica z vzklikom: »Z Bogom,

Joško! Na svidenje tam gori!« Potegnili so jo iz vode — bila je že mrtva. Videl sem jo, klical sem jo, pa se ni oglasila. Vrgel sem se na njeno truplo in jokal — — —«

Mladenič je znal pisati lepe besede, morda se niti ni lagal in celo jokati ga ni bilo sram. Na koncu je bil napisal še nekaj besed, ki jih ne bom ponavljal. Mladega človeka ni bilo sram, napisati jih in jih prinesiti tujcu, da mu jih natisne.

Danes, dne dvaindvajsetega maja v letu devetnajststodevetnajstem je bil že drugič pri meni. Nekoliko manj plašen in ponižen. Prinesel mi je nov prepis, sličen prvemu, na koncu pa so bile s svinčnikom zapisane besede:

»Bog ji daj mir in pokoj! Odpustil sem ji vse!« —

Jaz se pa vselej zbojim, kadarkoli srečam v noči senco v drevoredu. Jaz še danes čutim mrzlo, mrtvo roko utopljenke, ki drsa po papirju in piše zadnje besede, svojo edino oporoko pred smrtjo. Jaz vselej vztrepetam, kadar kdo plaho potrka na vrata.

Ljubavne pesmi.

Sestanek.

Pst, čuj! Iz gaja smeh doni.

Objamem te, ko mesečina —

gore oči, ko mesec v jezeri.

Ti huda si? Z menoj nič več v ta gaj?

Ah, pač! Čuj, ptiček poje — vzemi — — daj — —

hi hi! — poljubček zdaj — —

Čin - či, čin - či!

Pst! Nekdo v grmovju gostoli.

Če dva čebljata, kakor jaz in ti,

če rada se imata — —

in če je ptiček, ki žgoli,

in če poljubčke šteje — hi hi hi — —

Čin - či, čin - či!